

O'tkir burchakning sinusi, kosinusi, tangensi va kotangensi

Trigonometriya asoslari bilan tanishish

Kirish: Trigonometriyaning asoslari

Trigonometriya nima?

Yunoncha "trigonon" (uchburchak) va "metron" (o'lchash) so'zlaridan kelib chiqqan. Bu matematikaning uchburchaklar xususiyatlarini o'rganuvchi bo'limi.

Nima uchun o'rganamiz?

Uchburchak tomonlari va burchaklari orasidagi ajoyib bog'liqlikni tushunish orqali haqiqiy dunyo muammolarini hal qilish imkonini beradi.

O'tkir burchak nima?

Asosiy ta'rif

To'g'ri burchak (90°) dan kichik bo'lgan burchak o'tkir burchak hisoblanadi.

Ko'rsatkichlar

$0^\circ < \alpha < 90^\circ$ oraliqda bo'lgan barcha burchaklar o'tkir burchakdir.

Ko'rinishi

30° , 45° , 60° kabi oddiy burchaklar o'tkir burchaklarning namunasi.

50%

80%

To'g'ri burchakli uchburchak va uning tomonlari

1

Gipotenuza

To'g'ri burchakka qarama-qarshi yotgan eng uzun tomon. Uchburchakning eng katta tomoni.

2

Katetlar

To'g'ri burchak hosil qiluvchi ikkita tomon. Ularning har biri gipotenuzadan qisqa.

3

Qarama-qarshi katet

Ma'lum burchakka qarama-qarshi yotgan katet. Burchakning qarama-qarshi tomoni.

4

Yondosh katet

Ma'lum burchakning bir tomonida yotgan katet. Burchakni hosil qiluvchi tomon.

Sinus (sin)

Ta'rifi

O'tkir burchakning qarama-qarshi katetining gipotenuza nisbati.

Formula

$\sin(\alpha) = \text{Qarama-qarshi katet} / \text{Gipotenuza}$

Misol

30° burchak uchun: $\sin(30^\circ) = 1/2$

Bu degani, qarama-qarshi katet gipotenuzaning yarmiga teng.

Kosinus (cos)

Tarifi

O'tkir burchakning yondosh katetining gipotenuza nisbati.

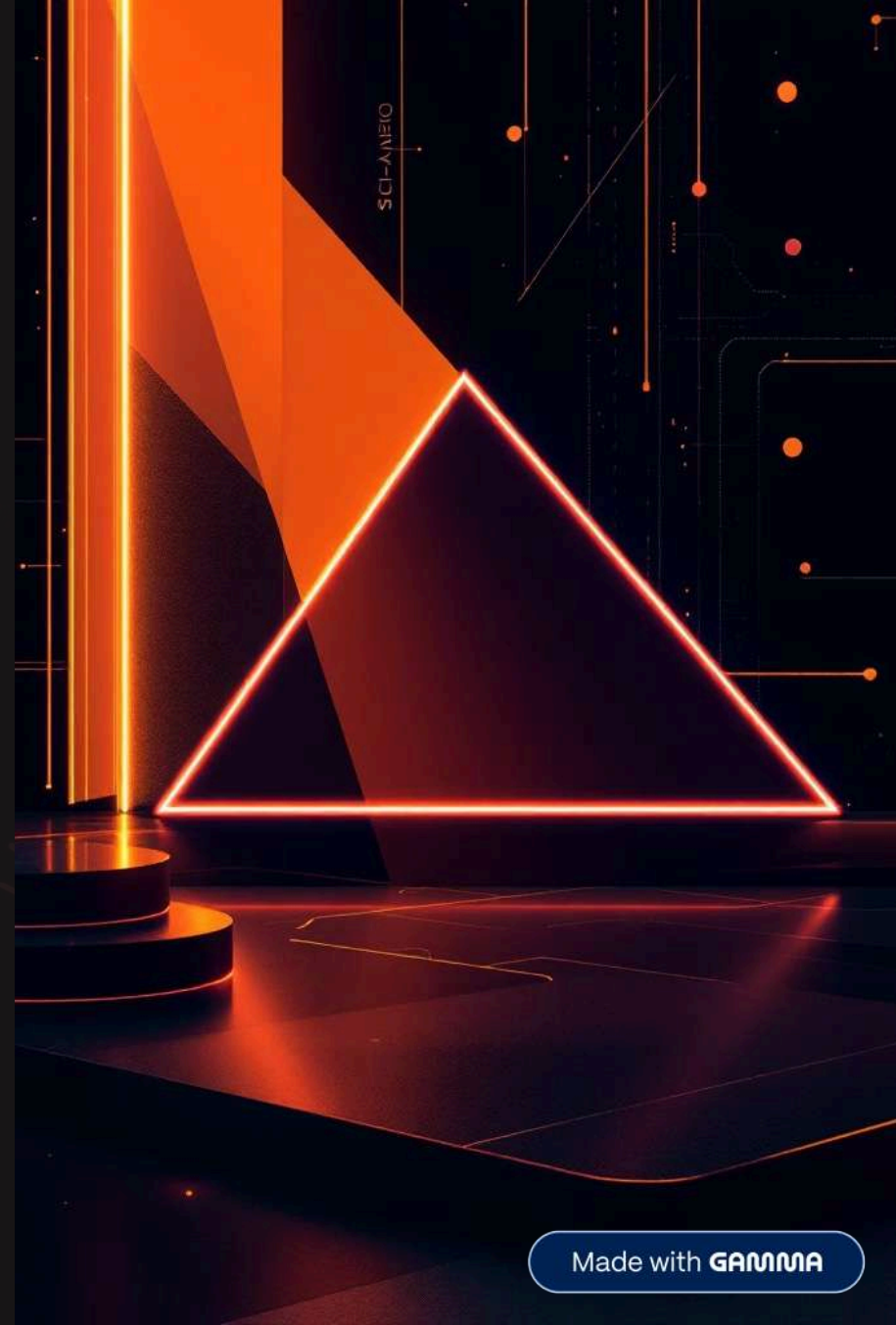
Formula

$\cos(\alpha) = \text{Yondosh katet} / \text{Gipotenuza}$

Misol

60° burchak uchun: $\cos(60^\circ) = 1/2$

Tangens (tan)

Ta'rifi

O'tkir burchakning qarama-qarshi katetining yondosh katet nisbati.

Formula

$\tan(\alpha) = \text{Qarama-qarshi katet} / \text{Yondosh katet}$

Aloqadorlik

$\tan(\alpha) = \sin(\alpha) / \cos(\alpha)$

Misol

45° burchak uchun: $\tan(45^\circ) = 1$

Chunki 45° burchakli uchburchakda qarama-qarshi va yondosh katetlar teng.

Kotangens (cot)

Tarifi

O'tkir burchakning yondosh katetining qarama-qarshi katet nisbati.

Formula

$\cot(\alpha) = \text{Yondosh katet} / \text{Qarama-qarshi katet}$

Aloqadorlik

$\cot(\alpha) = \cos(\alpha) / \sin(\alpha) = 1 / \tan(\alpha)$

Misol: $\cot(30^\circ) = \sqrt{3}$

Jadval: O'tkir burchaklarning trigonometrik qiymatlari

Bu qiymatlarni yodlab olish har bir o'quvchi uchun muhim. Ular ko'pincha masalalarda qo'llaniladi.

Burchak	Sinus	Kosinus	Tangens
30°	1/2	$\sqrt{3}/2$	$\sqrt{3}/3$
45°	$\sqrt{2}/2$	$\sqrt{2}/2$	1
60°	$\sqrt{3}/2$	1/2	$\sqrt{3}$

 Eslatma: Kotangens qiymatlari tangensning teskari qiymatlari: $\cot(\alpha) = 1/\tan(\alpha)$

Xulosa va Amaliyot

Muhandislik

Bino va inshootlarni loyihalashda burchaklar va masofalarni hisoblash uchun.

Fizika

Kuchlar, vektorlar va tebranish hodisalarini tahlil qilishda muhim.

Navigatsiya

Geografik koordinatalar, masofalar va yo'nalishlarni aniqlashda.

Kompyuter grafikasi

3D modellar, animatsiyalar va o'yinlar yaratishda qo'llaniladi.

Qisqacha takrorlash

- **$\sin(\alpha)$** = qarama-qarshi / gipotenuza
- **$\cos(\alpha)$** = yondosh / gipotenuza
- **$\tan(\alpha)$** = qarama-qarshi / yondosh
- **$\cot(\alpha)$** = yondosh / qarama-qarshi

"Trigonometriya - bu uchburchaklarning sirli dunyosi. Har bir burchak va tomon o'z ajoyib qonuniga ega."